keramiske noter 64/2026

32. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

Ved Gunnar Jakobsen

Uden kongelige stempler. *Lervarer, Fajance og Porcelæn. Fra Middelfart Lervarefabrik og Holbecks Fajance Forretning*. Af Elsemarie Døssing. Wadskjær Forlag [Website: https://www.wadskjaerforlag.dk], Frederiksberg 2026. 165 s. ill. litt. ib. 300 kr.

Elsemarie Døssing publicerede i 2023 bogen *At samle på – Stel · Hvilke historier gemmer det på?*, bind 2 i serien *At samle på bestik, stel og duge*. Serien er ikke fagbøger i traditionel forstand, men snarere erindringsbøger med et samlerorienteret indhold. [Anmeldt af Ulla Houkjær i *keramiske noter 59/2024*].

I denne bog fortæller Elsemarie Døssing historien om Middelfart Lervarefabrik og Holbecks Fajance Forretning m.fl. Som hun skriver i forordet, henvender bogen sig ikke til "supersamlere eller kunsteliten", men er for "de mange, der finder genkendelsens glæde ved at gense bedstemors eller gamle tante Odas skattede ting og få genopfrisket barndommens nostalgiske minder". Det er således først og fremmest genstandene og de historier, der knytter sig til dem, der er bogens udgangspunkt.

Middelfart Lervarefabrik blev grundlagt i 1894 af Nis Madsen Skov og producerede lervarer til husholdninger og gartnerier. I 1919 overtog Holbecks Fajance Forretning fabrikken og indsatte Olaf Brusendorff som driftsleder. Han synes at have haft væsentlig betydning for produktion og design, men hans virke belyses kun sparsomt. I 1943 blev fabrikken solgt til Fridtjof Sejersen og omdøbt til Sejer Keramik; produktionen fortsatte efter en flytning til Nørre Aaby frem til 1976. Olaf Brusendorff etablerede samtidigt Staurbyskov Potteri.

Holbecks Fajance Forretning behandles desuden som selvstændig grossist og importør af glas, fajance og porcelæn. Virksomheden ejede Middelfart Lervarefabrik 1919-1943 og handlede gennem bl.a. isenkræmmere, brugsforeninger og andre detailhandlere. Den importerede i 1800-tallet fajance fra England og efter 2. Verdenskrig porcelæn fra bl.a. Vesttyskland, DDR og Tjekkoslovakiet. Bogen omtaler også lokale porcelænsbrænderier, malere og dekoratører samt Holbeck Fajance Forretnings egen produktion. Virksomheden eksisterede frem til år 2000.

Den historiske gennemgang suppleres af afsnit om Middelfart Lervarefabriks produkter, især juleting, sparegrise, vaser, blomsterkummer og urtepotter. Tilsvarende vises eksempler på produkter fra de øvrige virksomheder. Fokus ligger på genstandenes historie og på, hvordan de er kommet i de nuværende ejeres besiddelse.

Der er imidlertid flere problemer, hvis bogen skal anvendes til andet end genkendelses- og samlerglæde, fx tidsbestemmelse af de enkelte genstande. Det er vanskeligt at få et samlet overblik over de mærkninger, virksomhederne anvendte, og hvornår de blev brugt. En oversigt over mærkninger og modelnumre ville have været nyttig, også for samlere.

Det er samtidigt en væsentlig svaghed, at kildegrundlaget er vanskeligt at gennemskue. Læseren bør kunne se, hvad der er dokumenteret, hvad der bygger på eksisterende litteratur, og hvad der stammer fra avisartikler eller arkivalier. Der er ingen noter og ingen detaljerede henvisninger til de lokalhistoriske arkiver, blot en oplysning om, at de har været anvendt. Heller ikke litteraturlistens henvisninger er særligt præcise. Bogen bliver dermed vanskelig at anvende som historisk kilde, især for den læser, der ønsker en dyberegående viden om fabrikkerne og Holbecks Fajance Forretning eller selv vil gå dybere ned i virksomhedernes historie.

Tilrettelægningen fremstår i flere henseender som uigennemtænkt, og teksten kunne have haft gavn af en grundigere redaktionel bearbejdning. Bogens typografiske og grafiske udformning giver anledning til spørgsmål. Hvad er eksempelvis tanken bag de blå og gult farvede baggrunde på billedsider, og hvilken funktion har de i bogens samlede udtryk? Hvorfor er der valgt en svært læselig grotesk som brødskrift? Og hvorfor er billedteksterne skrevet med ulæselige versaler?

Problemet er ikke de mange grafiske virkemidler i sig selv, men fraværet af en tydelig typografisk idé og et

konsekvent designprincip. Hertil kommer, at sidehenvisningerne i indholdsfortegnelsen er forkerte. Man savner den redaktionelle og typografiske disciplin, der kunne have samlet det fremlagte materiale og givet bogen et mere gennemarbejdet udtryk.

Bogen må vel, som det siges i bogens forord, være for "de mange, der finder genkendelsens glæde ved at gense bedstemors eller gamle tante Odas skattede ting og få genopfrisket barndommens nostalgiske minder". Som erindrings- og samlerbog fungerer koblingen således mellem genstande, historier og personlige minder.

Som historisk fremstilling bærer bogen derimod ikke præg af en dyberegående udforskning af emnet. Den mangelfulde dokumentation og de upræcise kildehenvisninger gør det ydermere vanskeligt at anvende bogen som et egentligt historisk referenceværk. En samlet og grundigt dokumenteret fremstilling af Middelfart Lervarefabriks og de øvrige virksomheders historie har vi således ikke fået.

Red.